

Osebe s hudimi duševnimi motnjami so visoko rizična skupina, da postanejo žrtve nasilja. Simptomi, ki so povezani s hudimi duševnimi motnjami, ko so moteni stik z realnostjo, dezorganizirano mišljenje, impulzivnost, slabo načrtovanje in reševanje problemov, lahko pomembno vplivajo na posameznikove zmožnosti za prepoznavo nasilja ter na zmožnost obrambe pred nasiljem.

Na nastanek nasilja na akutnih psihiatričnih oddelkih lahko vplivajo tako pacient, zdravstveno osebje, okolje ter dinamika odnosov med pacientom in osebjem. V kategoriji pacient so izstopajoči mladi moški, njihov socialni in ekonomski status ter diagnoza motnje, ki pa je manj pomembna, kot se je sprva domnevalo. Dejavniki tveganja na strani pacienta so tako tudi pogoste menjave zdravil, visoki odmerki sedativov, predhodno nasilno vedenje, hospitalizacija proti volji, komorbidne diagnoze, predhodno samopoškodovanje in zloraba psihoaktivnih snovi, pomanjkljiv nadzor jeze, nasilne fantazije, antisocialna osebnostna motnja, zloraba v otroštvu, nasilje v družini. Na strani zdravstvenega osebja so dejavniki tveganja pomanjkanje treninga in izobrazbe, po nekaterih študijah tudi njihovo število. Pomanjkanje nadzora s strani zdravstvenega osebja, slaba organizacija in slabi odnosi med pacienti in zdravstvenim osebjem prav tako pomembno vplivajo na povečano število nasilnih dejanj.

Najbolj učinkoviti so preventivni ukrepi. Zato moramo storiti vse, da do spolnega nasilja ne pride. Predvsem je pomembna edukacija zdravstvenega osebja, s katero jih vzpodbujamo k večji pozornosti in tudi občutljivosti za tovrstne dogodke.

Kljub preventivnim ukrepom pa se lahko zgodi, da pride do spolnega nasilja v psihiatrični bolnišnici. Žrtve spolnega nasilja imajo posebne in resne potrebe, s katerimi se moramo soočiti takoj, z veliko mero občutljivosti in znanja. Vsaka bolnišnica mora zato zagotoviti ustrezno strokovno obravnavo. V Sloveniji sicer še nimamo posebnega protokola obravnave žrtev spolnega nasilja v psihiatričnih bolnišnicah.

Akutna skrb za žrtve spolnega nasilja je urgentno stanje. Čeprav pacienti/ke morda nimajo telesnih znakov nasilja, najpogosteje trpijo zaradi emocionalne travme. Ko pacient/ka poroča o spolnem nasilju, moramo takoj ustrezno ukrepati, ne glede na to, koliko časa je minilo od samega dejanja. Žrtve zatrjevanja spolnega nasilja moramo obravnavati z

dostojanstvom in občutljivostjo, predvsem pa brez predsodkov in razsojanja. Ob pridobivanju informacij moramo paziti, da ne vključujemo subjektivnih ocen ali zaključkov o tem ali je spolno nasilje bilo oz. ni bilo izvršeno. Ocene, kot npr. »saj ni nobenih znakov nasilja« ali »ni v akutnem stresu« so neustrezne in nestrokovne. Ves čas moramo namreč delovati tako, da zagotovimo pacientu/ki pravico do zasebnosti in emocionalno podporo, pravico do informacij, ter pravico do zavrnitve nadaljnjih postopkov.

Izvajanje protokola po sporočilu, da se je zgodilo spolno nasilje, mora potekati na več nivojih hkrati in se mora pričeti izvajati takoj, ne glede na čas, ko za nasilje izvemo. Potekati mora v varovanem in varnem okolju.

Specifičen protokol ukrepanja ob zaznavi spolnega nasilja

- **Spolno nasilje ima takojšnjo prioriteto obravnave.**
- Takoj je treba **zaščititi žrtev** nasilnega dejanja in jo **ločiti** od morebitnega **storilca**. Žrtev je potrebno namestiti v miren prostor za prvi pogovor in oceno njenega zdravstvenega stanja. V takem pogovoru, ki naj poteka umirjeno, s posebno občutljivostjo, v varnem okolju in brez nepotrebnih vznemirjenj, je treba pridobiti informacije o dogodku in nuditi emocionalno podporo.
- V primeru nasilja nad mladoletnikom/co je potrebna še dodatna skrbnost pri ukrepanju.
- **VEDNO JE TREBA UPOŠTEVATI ZASEBNOSTI IN ZAUPNOST ŽRTVE.**
- Potrebna je **takojšnja ocena psihičnega statusa in oskrba MOREBITNIH poškodb**.

V ta namen se mora z žrtvijo takoj pogovoriti lečeči ali dežurni zdravnik.

- Žrtev se naj ne umiva, preoblači; če je le mogoče naj ne urinira, defecira, je in pije, dokler se ne izvede ustrezen pregled (npr. pri ginekologu).
- Žrtvi je potrebno razložiti nadaljnje ukrepanje in pridobiti njeno soglasje za te postopke. Pri pregledu se upošteva volja pacientke. Potrebno je razložiti, kako bo potekal pregled, kam bo napotena, koga bomo obvestili (npr. policijo) in zakaj. Pogovor in nadaljnje ukrepanje naj vodi ista oseba; število oseb, ki pri pregledu in pogovoru sodelujejo, naj bo čim manjše. V primeru, da žrtev odkloni nadaljnje preglede, npr. pri ginekologu, ji moramo pojasniti tveganje za morebitne posledice, kot so nosečnost, spolno prenosljive bolezni, neuspešnost morebitnega kazenskega postopka ipd. (pojasnilna dolžnost).
- Žrtvi je potrebno omogočiti, da ima ob sebi bližnjo osebo, če to želi.
- Če žrtev to želi, je osebje dolžno obvestiti bližnje osebe o dogodku.

- **Takoj je potrebno obvestiti policijo, če gre za sum storitve kaznivega dejanja.**
- Ob sporočenem spolnem nasilju je potrebno nemudoma **obvestiti** lečečega zdravnika ali dežurnega zdravnika, predstojnika in oba direktorja, tudi izven delovnega časa. Obveščanje lahko telefonsko (za direktorja in predstojnika tudi preko SMS) ali ustno, v tem primeru se naredi zapis v popisu bolezni).
- Pogovoriti se je treba s storilcem nasilnega dejanja, ga prostorsko ločiti od žrtve in mu preprečiti možnosti ponovitve nasilnih dejanj.
- Zabeležimo osnovne podatke o pričah nasilnega dejanja.
- Naredimo uradni zaznamek o nasilnem dejanju.
- Kasneje uredimo psihološko pomoč žrtvi, tudi bližnjim, če to potrebujemo.
- Žrtvi pomagamo načrtovati nadaljnje postopke.

UKREPANJE OB ZAZNAVI SPOLNEGA NASILJA

Ime, priimek žrtve _____

- Pogovor zdravnika (lečečega, dežurnega) z žrtvijo
- Zaščita žrtve
- Ocena psihičnega statusa in telesnih poškodb, če se žrtev strinja
- Prisotnost bližnje osebe, če žrtev to želi
- Razgovor zdravnika s storilcem dejanja
- Odstranitev storilca
- Napotitev žrtve na ginekološki in druge potrebne preglede, če se žrtev strinja, ob tem pojasnilna dolžnost
- Takojšnje obvestilo policiji
- Osnovi podatki o pričah nasilnega dejanja
- Obvestilo strokovni direktorici in generalnemu direktorju ter predstojniku
- Uradni zaznamek o nasilnem dejanju

Lečeči/dežurni zdravnik _____

Datum: _____

(Prosimo, označite vse točke, ki ste jih izvedli).